

borotvapenge korszakalkotó ötlete kipattant.) A fent ismertetett nővellát nem közölné sem az Uj Idők, sem a Tolnai Világlapja, annyira együgyűek, unalmasak, pszichológiátlanok. Ezeket a novellákat futószalagon gyártják, amint a folyóiratokból is egy-egy nagy kiadóvállalat harmincat bocsát ki a különböző igények kielégítésére: van előkelő, népszerű, hapy end-es, izgató. És így alakul ki előttünk annak a kispolgárnak képe, aki békés emésztésű nyárspolgári életre vágyik, aki nem tudja, mi a lélek, akinek sejtelve sincs a társadalmi összefüggésekről. Mert láttuk: ami társadalmi vonatkozás előfordul ezekben a szépirodalmi termékekben, azt mind megoldja kedvezően a jóságos véletlen. A hirtetések is ennek a felfogásnak elterjedtségét bizonyítják: emelkedj ki az átlagból, oldd meg a társadalmi kérdést egyénileg, karriér utján. „Old merry England”, — a régi boldog Anglia lebeg minden kispolgár szeme előtt. Az a régi boldog Anglia, amelynek tömegnyomoráról Dickenstől kezdve annyian irtak s amely az uralkodóosztályok haladásellenes ideálja.

Igaz: van egy más angol irodalom is, amely ha polgári is, de művészileg magas nivón áll. Igaz: számos angol polgári író foglalt állást az uralkodó osztályok önzése és rövidlátása ellen. De többségben a selejtes irodalom van, nem pedig a Forsyte Saga olvasótábora. És ne felejtjük el: amint Németországban sem a Buddenbrooks olvasói álltak Hitler mögé, úgy Angliában sem állna soha a Forsyte Saga polgári tábora hasonló mozgalomba. Ez a tábor azonban aránylag kicsi. Az angol kispolgár és munkás, aki ezt az irodalmat „beveszi”, elhisz kritika nélkül minden frázist, nincs ítélőképessége, nincs tudása és osztályöntudata. Szükséges-e példákat hozni az angol közönség jóhiszeműségéről? Nem emlékszünk-e még rá, hogy az angol konzervatívok jelszavainak hogy' bedült 31-ben és 35-ben az angol választók többsége? Milyen nagy szerepet is játszott a tavalyi választások alkalmával a legenda, hogy Stanley Baldwin „the honest Stanley”, a becsületes Stanley. Amint pedig ő javasol, az — ha nem is értjük — csak jó lehet. — Mikor tavaly, a közben elhunyt György király ezüstjubiläumát tartotta, az egyik londoni külváros szocialista városi tanácsa elállott a városrész feldiszipítésétől, mert a pénzt munkanélküli segélyre fordította. Erre a munkanélküliek maguk adták össze a pénzt — a városrész feldiszipítésére. *Ádám Elek.*

EGON ERWIN KISCH: ABENTEUER IN FÜNF KONTINENTEN.

(Editions de Carrefour, Paris 1936)

A könyv az utolsó huszonöt német év legjobb riportázsainak a gyűjteménye, feltételezve, hogy „riportázs” alatt azt értjük, amit Kisch csinált belőle. A könyv előszavában Theodor Balk nagyon szépen mondja: „A műfajok táblázatán van egy kitöltetlen fehér mező, — hiányzik a riport művészi megfelelője: a riportázs.” Ezt a fehér mezőt Kisch alaposan kitöltötte. Azt a hosszantartó vitát, hogy a riportázs műforma-e vagy sem, Kisch ragyogó módon ad absurdum vitte. A riportázs abban a formában, ahogy ma kezelik természetesen nem művészet, még ott sem, ahol törekedik „az igazságot megmondani”. Művészeté csak akkor lesz, ha az igazságot nemcsak megmondja, hanem alakítja is; vagyis más szavakkal: ha megszűnik csak-riportázs, csak-tudósítás lenni. Márpedig ez Egon Erwin Kisch esete. Egon Erwin Kisch hozzájárulása az igazság megállapításához és terjesztéséhez oly' gazdag művészi mozzanatokban, nyelve oly' átható a tények és történések megfogalmazásában, hogy Egon Erwin Kisch saját magát ellenében meg kell védenünk. Felejtjük el, hogy ő maga nevezte magát a „szárguldo riporternek”; ne vegyük tudomásul, ha Kisch az idő, vagyis az újság embere sajtóigazolyá-

nyával az örökkévalóságra hivatkozik s nevezzük költőnek, a szociális riportázs, a szocialista realizmus költőjének. Mert ugyan miben különbözik a regény és a novella, mint epikus műfaj Kisch kalandos, regényszerű erkölcsrajzaitól? Talán a mesében? De hiszen vannak regények, amelyeknek technikai értelemben semmiféle „meséjük” nincs s ennek ellenére mégis regények. Gondoljunk pl. Grimmshausenra vagy Swiftre. Ezzel szemben Kisch napjaifirk állapotáról szóló igen fontos tudósításaiban nagyon sok a kimondottan novellisztikus, történelmi vonás. *A gyilkos anyja* című vázlatát, amit 1913-ban írt, olyan drámai lezárású, mint Maupassant valamelyik mesternovellája. Bizony, e kötet olvasásakor szakadatlanul érezzük, hogy a nagy realiztikus művészet mindig tartalmaz egy rész riportázt — és fordítva. Ha Kisch leírja Nanking valamelyik uccáját, úgy nemcsak azt mutatja be, ami az uccán történik, hanem azt is, ami az uccák mögött, az elbeszélő így lesz a polgárháború krónikása. Avagy vegyük a Liebknecht Károly és Luxemburg Róza meggyilkolásáról szóló vázlatot: ahogy itt egy mellékes közleményből a Landwehrkanal-i éjszaka emléke felimbolyog, ez, Zolával szólva „egy darab valóság egy temperamentumon keresztül.”

A kötetben nagyon sok a rég óta ismerős darab, mint pl. a *Borinage*, vagy *Redl vezérkari főnök esete*. Ezek a darabok egyszer a Negyedik Birodalom iskolakönyveiben egy későbbi nemzedéket majd e művész alaposságáról és exaktságáról világosítják fel. (L. S.)

**J. G. CROWTHER. SOVIET SCIENCE
(London 1936. Trubner and Co. Broadway House.)**

A nagy orosz átalakulásból a természettudományok új, ösztönző erői keltek életre. Az új orosz rendszer nemcsak a meglévő természettudományi kutató intézeteket alakította át lényegesen, hanem az új kutató intézmények egész nagy számát létesítette. Különösen az első öt éves terv bevezetésével szaporodtak el azok a részint elméleti, részint gyakorlati célzatu intézmények, amelyek az ujonnan teremtett iparágak szükségleteit hivatottak kielégíteni. Ezeknek a természettudományi és technológiai kutató intézeteknek a szervezetét, munkamódszerét és tudományos eredményeit mutatja be *J. G. Crowther* pár hónappal ezelőtt megjelent könyvében. Érdemes figyelemmel kísérni, hogy a társadalmi feltételek, amelyek közt a természettudományok a mai Oroszországban fejlődnek, mennyire befolyásolják a természettudományi kutatás munkamódszerét.

Az új orosz természettudományi kutató intézmények meglehetősen rövid multra tekinthetnek vissza. A legtöbb közülük alig tíz éves. Az intézetekben dolgozó legtöbb kutató még nem érte el a harmincadik életévét. Ezért azután ezekben az orosz intézetekben jórészt hiányzik az a régi munkahagyomány, amely oly általános a nyugati államok hasonló, de sokkal idősebb intézeteiben. Ennek természetesen meg van a maga árnyoldala. Ezzel kapcsolatban mondja Crowther: „Számosan az igen tehetséges fizikusok közül hajlamosak a legutolsó, feltűnést keltő felfedezések köréhez tapadni s azután csakhamar a következő felfedezés irányába fordulni... A kutatás alá vett tárgyak kisebb számára való nagyobb koncentráció valószínűleg mélyebb jelentőségű felfedezéseket tenné lehetővé.” Ez a kritika azonban csak a tiszta, a gyakorlati szükségletek által nem meghatározott elméletre áll. Sőt, az alkalmazott tudományok területét, a kutató munkát a mai Oroszországban a legszigorúbb tervszerűség jellemzi.

A technológiai kutató intézetek közvetlenül azoknak a népbiztosságoknak a hatáskörébe tartoznak, amelyek a szovjetgazdálkodás egyes ágait irányítják és fejlesztik, a legtöbb közülük a nehézipari népbiztosság